

34 De sofatruc
van Herbert
Janse

38 Een vak dat
je vooral in de
praktijk leert

42 Horror: *Split*
second illusies
en liters bloed

FOTO: ROY BELUSKENS/STAGE ENTERTAINMENT

DOSSIER

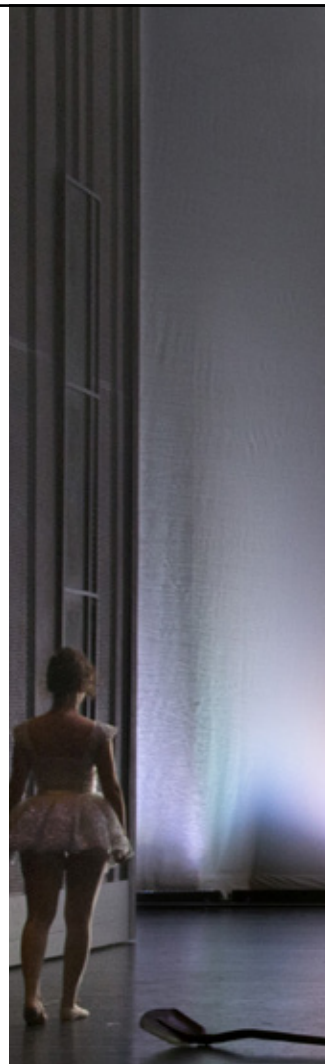
SPECIAL EFFECTS

HERBERT JANSE OVER DIENSTBARE
EN DIENENDE EFFECTEN

'Er moet altijd iets kapot'

"Ik val totaal in slaap bij gesprekken over tandwieltjes en kabeltjes en dat gesodemierter", zegt Herbert Janse, ontwerper en docent scenografie. Toch spelen effecten in zijn lessen en ontwerpen een belangrijke rol. "Ik spreek daarin niet over special effects als zodanig, maar in termen van eindeloze mogelijkheden." | TEKST: REBECCA VAN VUURE |

Dit interview gaat over special effects. Maar als ontwerper heeft Herbert Janse het liefst zo min mogelijk met special effects te maken. Althans: met de achterkant ervan. "Ik ben niet geïnteresseerd in wat er onder de motorkap zit – nul. Ik probeer de vertelling zo goed mogelijk vorm te geven. De ene keer is dit nodig en de andere keer dat. Het doel heiligt de middelen."

Janse is theatervormgever en docent scenografie, onder meer aan de Academie voor Theater en Dans in Amsterdam. "In mijn blok mogen studenten voor het eerst een eigen wereld ontwerpen, vanuit een literair gegeven. Ik bepaal het stuk, de lessen om mijn blok heen volgen ook allemaal deze keuze. Met z'n problematiek, de dramaturgie, de geschiedenis, de filosofie. We werken

gezamenlijk toe naar een proef op ware grootte, een zogenaamde Bauprobe. Mét techniek, spelers en regie, doorgaans in Frascati 4."

Haaks op de praktijk

"De regisseur heeft een idee, de ontwerper mag daar een enorm antwoord op geven", stelt Janse. "Samen gaan we in gesprek met de technisch producent en

Wie is Herbert Janse?

Midden jaren '80 studeerde Herbert Janse af aan de Gerrit Rietveld Academie te Amsterdam en de Jan van Eyck Academie te Maastricht. Sinds 1986 werkt hij als zelfstandig theatervormgever voor gezelschappen, waaronder het Nationale Toneel, Het Toneel Speelt, Artemis, Het Vervolg, Theatercompagnie, Theatergroep Suburbia, Opera Zuid, Opera2day en Bos Theaterproducties. Momenteel is hij docent aan Theaterschool De Trap in Amsterdam en geeft hij les aan eerstejaars studenten van de opleiding Scenografie aan de Academie voor Theater en Dans, waarin onder andere het gebruik van special effects aan bod komt.

werken we aan wat we willen vertellen. Natuurlijk zijn er momenten waarop ik echt geconcentreerd ontwerp. Ik wil kunnen dromen, zonder direct in oplossingen te denken. En het moet ook nog een soort grote gedachte meekrijgen, het is oninteressant als het alleen maar een rijgdraad van techniek is. Maar techniek is wel belangrijk en er is de logistieke kant om over na te denken, omdat alles doorgaans op reis moet kunnen."

Die herhaling is een belangrijke factor, dat maakt het gebruik van een effect vaak extra complex en kostbaar. Janse: "In een goede voorstelling gaat altijd wel iets opzettelijk kapot. Dus dat is dan vaak een probleem. Suikerflessen bijvoorbeeld vind ik verschrikkelijk. Ze zijn kostbaar en ongeloofwaardig. Aan mijn studenten vraag ik om vanuit een onbeperkt budget te denken. Dat staat haaks op de praktijk, maar ik vind het belangrijk dat even alles mag, om ze

los te weken. Het wordt een bloedeloze exercitie als je slechts vanuit beperkingen mag denken. Natuurlijk roepen leerlingen: 'Ja, maar dat kan tóch niet!' Dan zeg ik: 'Volgens mij zijn we al in 1969 op de maan geland. Dus probeer het maar.' Daarna volgen de inhoudelijke gesprekken."

In de ontwerpen die de studenten maken, worden aan alle kanten wanden open en dicht geklapt, regent het dat het giet, worden er betonmolens op de vloer leeggestort en wordt het uitgeharde beton met drillboren weer losgemaakt. "De vraag hoe dat allemaal moet worden uitgevoerd leggen we voor aan de technische ploeg. De ontwerper blijft verantwoordelijk voor hoe het er uit gaat zien, de technische oplossing moet nooit in de weg staan van de intenties."

Grote landbouwmachine

Een special effect is een dramatisch middel om een scène te versterken,

Herbert Janse: "Dr. Miracle's last illusion is in feite één groot special effect. Het is een unieke, wonderlijke combinatie van klassieke opera en illusionisme."

legt Janse uit. "Meer niet. Het kan op zichzelf staan, maar het kan ook ongelooflijk dienend en dienstbaar zijn. In het eerste geval ga je naar een show, in het tweede geval naar een theatervoorstelling. Zo behandel ik het ook. In feite spreek ik niet met mijn studenten over special effects als zodanig, maar in termen van eindeloze mogelijkheden. En vooral over het maken van een goed theateraal ontwerp."

Hij vervolgt: "Vorig seizoen gebruikte ik in de locatietheatervoorstelling *Vijand van het volk* van Theatergroep Suburbia zelf een megagroot special effect met een landbouwmachine. Dat kwam voort uit inhoudelijke gesprekken die we binnen het team hadden over de vertelling. Er stond al een blaasmachine voor het verwijderen van uien- >>

SOUND
TOO GOOD
TO WASTE
ON THE
WALLS.

ShowMatch™ DeltaQ™ loudspeakers provide better coverage for outstanding vocal clarity.

With DeltaQ technology, new ShowMatch array loudspeakers more precisely direct sound to the audience in both installed and portable applications. Each array module offers field-changeable waveguides that can vary coverage and even create asymmetrical patterns. The result is unmatched sound quality and vocal clarity for every seat in the house.

Learn more at SHOWMATCH.BOSE.COM

"Tafels, stoelen, vuurpotten, bijna alles moet in deze voorstelling kunnen bewegen en tegelijkertijd moet alles, zonder dat het licht uit gaat, naadloos in elkaar overlopen."

len op de locatie; die werd onderdeel van het beeld. Ik heb doeken aan een valsysteem bevestigd en op het moment dat deze doeken vallen blaast de blaasmachine het hele beeld weg. Zo'n effect ontstaat echt vanuit de behoefte om iets te doen dat ondersteunend is aan het verhaal."

Levensgevaarlijke experimenten
Janse is als ontwerper verbonden aan Opera2day, het vierde operagezelschap van Nederland. "De Koninklijke Schouwburg in Den Haag is ons huis. We pakken niet zomaar een opera uit de kast, maar vertellen op onze manier een klassiek verhaal, of maken volledig nieuw werk." Opera2day werkt samen met internationale dansgezelschappen en met zangers en zangeressen van over

als bij *Dr. Miracle* zijn de special effects, de illusies, aanleiding voor de voorstelling. "Dus die effecten moeten beter dan goed zijn, want ze vormen het bestaansrecht van het stuk."

In *Dr. Miracle* vraagt een goochelaar, gespeeld door Woedy Woet, een meisje uit zijn publiek om mee te doen aan een truc. Het gaat mis en ze overlijdt. Dr. Miracle raakt daarna geobsedeerd door de overgang van leven naar dood. Hij verleidt andere dames om mee te werken aan levensgevaarlijke experimenten. Zijn slachtoffers zweven, ze verdwijnen in watertanks, ze verbranden levend en komen uit de as weer tevoorschijn. Via seances keren ze terug uit de dood en uiteindelijk nemen ze wraak.
Janse: "Tafels, stoelen, vuurpotten, bijna

weet je hoe het er uitziet en of het werkt zoals het zou moeten werken."

Er zit een scène in het stuk waarin een sofa met een operazangeres schuin van achter naar voren over het podium moet bewegen. "Dus niet van links naar rechts, maar schuin", verduidelijkt Janse. "En in een elegant tempo. Dat ging niet met de spullen die we hadden, bleek tijdens de montage. Toen heb ik de sofa zo aangepast dat onze kleinste technicus in de lengte van de zitting past. Hij kan, lopend met zijn handen, de sofa met de zangeres erop laten bewegen, langs een subtiel aangegeven route over het podium. Hij moet er heel lang in zitten en de zangeres is fors gekostumeerd. Maar het werkt fantastisch."

Oud ijzer

"De mogelijkheden voor speciale effecten zijn het afgelopen decennium enorm uitgebreid, maar in het theater worden ze nog niet toegepast. Ja, video wordt wel gebruikt, maar het is maar een enkele keer écht goed. Het blijft vaak techniek geplakt op een voorstelling. Op televisie wordt zo iets als bijvoorbeeld bluescreen veel en goed toegepast." De nieuwe materialen zijn duur, beaamt Janse. "Bovendien is een goed vormgegeven illusie op het toneel vaak veel interessanter. Een pot met een lampje in plaats van echt vuur heeft vaak een sterk betoverend effect. Het is inmiddels 2017. Bewegend licht is de laatste tien jaar tijd enorm geëvolueerd. Gigantisch. Maar het bouwen van een decorvakje dus niet. Theater is op een bepaalde manier nog niet toe aan echte modernisering. Het is nog steeds een romantisch ding met stukken oud ijzer, en met zo iets verschrikkelijk gedateerd als een trekkenwand. Het plafond van een theater zou wat mij betreft bedekt mogen zijn met punttrekken aan afzonderlijke motortjes. Dan kun je alvast een stuk diverser en efficiënter werken." <<

Bewegend licht is in tien jaar tijd enorm geëvolueerd. Maar het bouwen van een decorvakje dus niet

de hele wereld.

"Nu zijn we *Dr. Miracle's last illusion* aan het hermonteren voor een nieuwe tour door Nederland", vertelt Janse. "In feite is die voorstelling één groot special effect. Het is een unieke, wonderlijke combinatie van klassieke opera en illusionisme. Ze heeft veel raakvlakken met Jakob Ahlboms *Horror*." Zowel bij *Horror* (zie het artikel op pagina 42 – red.)

alles moet in deze voorstelling kunnen bewegen. En tegelijkertijd moet alles, zonder dat het licht uit gaat, naadloos in elkaar overlopen. We hebben bij Bas Bossinade een motortje laten maken. Een specifiek ding, klein, stil en radiografisch bestuurbaar, die we aan de verschillende rekwisieten kunnen bevestigen. Zo'n motortje komt pas tijdens de montageperiode binnen, dus dan pas

AARDE, WATER, LUCHT EN VUUR, MAAR OOK EEN CONFETTIKANON

'Soms is er een geweerschot nodig'

Vanuit Wolvega levert en maakt voormalig clown Henk de Vries alle denkbare speciale effecten op maat met zijn bedrijf Elementum FX. Mensen vormen voor hem het vijfde element. "Zodra je met artiesten gaat werken krijgt alles een andere impact." | TEKST: RICK TREFFERS |

De Vries gebruikt liever geen draadloze dmx voor het ontsteken van pyro-effecten.

Lampjes en lasers

Na zijn carrière als internationaal circusartiest ontwikkelde De Vries zich tot specialist in pyrotechniek. Zijn bedrijf Lorenti dreef grotendeels op de technische expertise die in dat veld zo cruciaal is. Maar na de vuurwerkdrama's in Enschede en Volendam kwam er flink de klad in die branche en ging De Vries verder om zich heen kijken. Water werd één van zijn nieuwe parapadaardjes. "Vuurwerk was op dat moment niet echt feestelijk meer voor de mensen, wat ook wel een beetje begrijpelijk is. Ik ben toen in watershows gaan investeren en heb de bedrijfsnaam veranderd in

Of er in plaats van rook ook een geurtje uit die zeepbel kan komen

Bij het maken van theater hoort onlosmakelijk het fantaseren over overrompelende, verrassende of schokkende effecten. Voor de uitvoering ervan wordt vaak naar de betrokken technici gekeken. En als die er niet uitkomen, ligt de oplossing menigmaal in het Friese Wolvega. Daar is Elementum FX gevestigd. Henk de Vries is al jaren de drijvende kracht achter dit volledig in special effects gespecialiseerde bedrijf. "Laatst sprak ik een meisje van de theaterschool die zei dat die zwarte sneeuw bij *Medea* van Toneelgroep Amsterdams zo betoverend is. Maar dat is natuurlijk niet mijn verdienste. Als ik een vraag krijg van een theatergroep ga ik doorvragen en verschillende dingen voorstellen. Hoe wil je het laten dwarrelen?

Hoe groot en hoe subtiel moet het zijn? Schets mij hoe je wil dat het eruit ziet, en dan ga ik aan de slag met apparaten en materialen."

"Aan veel effecten kleven nogal wat technische eisen. Het materiaal van de sneeuw die wij speciaal laten maken moet brandwerend zijn en er mogen geen schadelijke stoffen in zitten. Toneelgroep Amsterdam wilde ook een keer een combinatie van sneeuw en regen. Maar dat is geen standaardproduct. Dus dan ga je een beetje experimenteren. Eerst met een soort schuimsneeuw op basis van vloeistoffen, maar dan heb je weer het nadeel dat de machines die het produceren niet helemaal geruisloos zijn. Uiteindelijk is er toen gekozen voor onze *crackling paper snow*."

Elementum FX, de Latijnse naam voor de vier elementen water, vuur, wind en aarde. Ik kwam in die tijd in contact met Van den Ende producties, het huidige Stage Entertainment. Mijn eerste grote musical was *Cats*, daarna hebben we in de loop der jaren veel musicals voorzien van special effects." Zo'n tien jaar geleden zaten musicals enorm in de lift. De Vries greep die ontwikkeling met beide handen aan, niet alleen om bedrijfseconomische redenen, maar ook om de focus van het bedrijf te verbreden. "Ik ben toen groots opgezette theatrale spektakelshows gaan maken onder de naam *The Magic of the Elements*, met water, vuurwerk, muzikanten en dansers. Bij veel van dat soort shows zie je vaak dat het alleen maar techniek is wat er staat, met allerlei lampjes en lasers, maar ik heb zelf al vrij snel gemerkt dat alles pas impact krijgt zodra je met artiesten gaat werken. Je moet proberen de emotie erin te leggen. Want dan wordt het pas theater. Ja, ook als ik regen sta te maken voor een fotoshoot aan een gracht in Amsterdam of bij een openingshandeling met rekwisieten zoals enorme bloemen die opengaan, champagneflessen waar confetti >>

"Schets mij hoe je wil dat het eruit ziet, en dan ga ik aan de slag met apparaten en materialen." Het frame van Hair bij de werkplaats.

uitkomt of een reusachtige kraan met een waterzuil, het theatrale staat bij mij altijd voorop."

Gekke dingen

Mensen vormen voor de voormalig clown hét vijfde element. Uit hun vragen en ideeën haalt hij zijn inspiratie. De Vries heeft de mentaliteit van een uitvoerend kunstenaar. Het is een vak wat je vooral in praktijk leert. "In ons vakgebied zijn er zijn steeds meer opleidingen," zegt hij. "Maar een opleiding in special effects is er nog niet. Vroeger nam je gewoon iemand in vaste dienst en leerde je hem het kunstje." Hij vervolgt: "Ik ben nu bezig met een offerte voor een kunstenaar die een vernieuwend project met water indient bij een gemeente. Je gaat om de tafel zitten en leert elkaars wereld kennen. De chemie die dan ontstaat draagt voor mij ook bij aan de uitdaging van dit vak. Er

komen dan soms gekke dingen voorbij waarvan we nog niet weten of ze ook gerealiseerd kunnen worden. Zo had ik bijvoorbeeld het idee om zeepbellen te vullen met rook. Met licht erop worden die bellen wit, en kun je er mooie dingen mee doen. Als reactie daarop kreeg ik een vraag van iemand uit de culinaire wereld. Of er in plaats van rook ook een geurtje uit die zeepbel kan komen. Zo iets daagt me uit, ik vind het prachtig."

Kortsluiting

Voor De Vries is het nabootsen van een simpel gewerschot net zo uitdagend als groots en meeslepend uitpakken bij een musical als *The Beauty and the Beast*. Ook kleinere gezelschappen kunnen daarom op zijn steun rekenen. 'Soms vragen die hoe je een kleine rookcapsule moet ontsteken. Ik kan ze dan gewoon gratis vertellen hoe dat kan. Ik lever ook kortsluitingseffecten en elektronische knaleffecten, zoals een gewerschotsimulatie. Soms is er een gewerschot nodig. Bijvoorbeeld als een acteur net van het toneel is en dan onzichtbaar voor het publiek wordt neergeschoten. Ik heb daar apparatuur voor en verhuur dat aan ze. Dat is goedkoper en eenvoudi-

ger dan een vergunning te regelen voor een onklaar gemaakt vuurwapen. Voor kleine gezelschappen die pyrotechniek willen toepassen in een voorstelling is een gecertificeerd pyrotechnicus meestal te kostbaar. Ik maak dan een effectje voor ze dat geen 'pyro' is, maar eigenlijk hetzelfde teweeg brengt. In Duitsland is het tegenwoordig zelfs verplicht om eerst oplossingen te zoeken die niet pyrotechnisch zijn."

Sinds de algehele digitalisering is ook de wereld van special effects in het theater veranderd.

"Wat nieuw voor ons is, en waar we nu mee werken, is videomapping. Maar ook relatief nieuw is dat er nu, ook in de pyrotechniek, veel met draadloze systemen wordt gewerkt. Bij de grote shows van André Rieu op het Vrijthof gebruik ik dat ook. Wel op specifieke frequenties zodat het geen risico's oplevert. Voor de confettikanonnen hebben we een eigen systeem gemaakt. Een confettikanon is een joekel van een kanon, maar er is maar een heel klein beetje stroom nodig om het te activeren, dus dan werk ik liever niet met dmx. Door zwerfspanning loop je er altijd risico's mee." <<

Drie populaire special effects

LOW FOG

Waar: Musicals

Wat: "Laaghangende rook met droogijs, maar tegenwoordig door machines die de rook koud maken."

CO₂-JETS

Waar: Musicals, festivals

Wat: "Systeem met koolzuur waar er middels een klep een hard sissend geluid ontstaat met een rookwolk, die dan onmiddellijk weer oplost."

WATER

Waar: Spektakelshows met water

Wat: "Wij projecteren veel op water en hebben fontein tot 30 meter hoog met watershields waarop geprojecteerd kan worden."

HAZING ROUTE

*In Horror gebeuren de
gruwelijkste en wonderlijkste
dingen. Zo geloofwaardig,
dat je een enorme berg
techniek achter de schermen
veronderstelt. Maar daar is
helemaal geen sprake van.*

TIMING EN PRECISIE LATEN PUBLIEK BEVEN VAN ANGST

WEEKENDE

- TOUWTELHOOD

Het veelgeprezen *Horror* van het gezelschap van Jakob Ahlbom is alweer halverwege het derde seizoen en toert nu zelfs over de hele wereld. Wat *Horror* zo geliefd en bijzonder maakt, zijn de ingenieuze special effects. Zichtlijnen bespreekt ze met eerste technicus Tom Vollebregt. | TEKST: ERIC DE RUIJTER | FOTO'S: SANNE PEPPER |

Met de voorstelling *Horror* leunt regisseur Jakob Ahlbom sterk op de stijl van de Amerikaanse zwiigende film uit de jaren twintig van de vorige eeuw. Niet voor het eerst: in *Lebensraum* (2012) liet hij zich al inspireren door Buster Keaton. In *Horror* refereert hij wat betreft vormgeving en kostuums opnieuw sterk aan deze periode. De voorstelling is ook – niet onbelangrijk – geheel zwiigend. Er wordt geen woord in gesproken, het is bewegingstheater pur sang. Ahlbom koppelt deze aankleding met veel flair aan klassieke filmhorror. De opletende toeschouwer herkent *The shining*, *The exorcist* en *Rosemary's baby* als inspiratiebronnen.

De plot van het stuk is simpel. Een vrouw keert met twee vrienden terug naar haar ouderlijk huis en daar blijkt het van meet af aan flink te spoken. Gaandeweg krijgen we met behulp van flashbacks te zien dat

de (vermoedelijke) stiefzus van de vrouw zwaar werd mishandeld door hun wrede ouders, tot de dood erop volgde. In het hier en nu komen de stiefzus en de ouders als wraak- en moordlustige geesten terug. Zo ongeveer iedereen gaat eraan, inclusief een bruidspaar dat ten tonele verschijnt, behalve de vrouw. Heden en verleden lopen meer en meer door elkaar en gaandeweg het stuk wordt het publiek meer en meer overonderd door special effects. Deze vormen krachtige metaforen voor de trauma's in het hoofd van de vrouw.

Meters ingewanden

De spanning wordt zorgvuldig opgebouwd, door bijvoorbeeld schilderijen te laten bewegen of een radio plotseling hard aan te laten gaan, in combinatie met geluids- en lichteffecten en black-outs. In een steeds dwingender tempo en strak getimed passeert ver-

volgens de hele trukendoos van het horrorgenre de revue.

Het bloed spat in het rond als een behekste hand wordt afgehakt. Die hand gaat er vervolgens eigenhandig (!), op de vingers lopend, weer vandoor. De geest van de stiefzus komt zwevend uit een kast tevoorschijn. Een viertal identieke geestverschijningen komt drijfnaat uit een bad gekropen. Mensen kruipen uit een televisie of verdwijnen in een bank. Het lijk van de stiefzus, afgedekt met een laken, zweeft omhoog en blijkt vervolgens in het niets opgelost. Een mes verdwijnt diep in een rug en in een halsslagerader. Mensen leunen in een hoek van meer dan 45 graden achterover, hoofden draaien rond. Meters ingewanden worden via een keel naar buiten getrokken.

Het is in zijn luguberheid geloofwaardig en ingenieus gedaan. Je veronderstelt een enorme berg techniek >>

"Veel trucs in Horror staan of vallen met snelheid en met nauwe samenwerking. Daardoor zien ze er zo eenvoudig uit. De zwevende schilderijtjes worden bijvoorbeeld simpelweg met veel mensen tegelijk bewogen."

Rechts: De voorstelling volgt de beeldtaal van klassieke horrorfilms: het bloed spat in het rond, meters ingewanden worden via een keel naar buiten getrokken en mensen leunen in een hoek van meer dan 45 graden achterover.

achter de schermen. Maar daar is helemaal geen sprake van.

Snelheid en samenwerking

Tom Vollebregt, vanaf het tweede seizoen eerste technicus bij deze productie, benadrukt dat er bij *Horror* geen complexe techniek komt kijken. "De trucs zijn voor het merendeel op een houtje-touwtjemanier in het decor verwerkt. We gebruiken geen fancy apparaten. Het komt vooral aan op timing, precisie en perfectie van spel en techniek. Bij de eerste doorloop merkte ik hoe nauw de black-outs en cues luisteren. Als we in een goed theater spelen met een echte black-out moet je na de donkerslag in een fractie van een seconde al afgaand blindelings een tafel afruimen, die spullen vervolgens muistil neerzetten in de coulissen en ondertussen bezig zijn met verkleden, het wisselen van een contactlens en het afvegen van nepbloed."

De mensen van *Horror*

Concept & regie: **Jakop Ahlbom**

Spel: **Luc van Esch, Yannick**

Greweldinger, Judith Hazeleger, Silke

Hundertmark, Sofieke de Kater, Gwen

Langenberg, Maurits van den Berg,

Reinier Schimmel

Understudies: **Anna Gehlin, Marinke**

Eijgenraam, Klaus Jürgens

Vormgeving: **Douwe Hibma, Jakop**

Ahlbom, Remco Gianotten (assistent)

Props: **Rob Hillenbrink**

Techniek: **Tom Vollebregt, Remco**

Gianotten, Yuri Schreuders, Allard Vonk,

Michel van der Weijden, Alfred van der

Meulen

Veel trucs staan of vallen met die snelheid en met nauwe samenwerking, vervolgt Vollebregt. "Daardoor zien ze er zo eenvoudig uit. Om iemand bijvoorbeeld soepeltjes uit een tv te laten kruipen, zijn er zes mensen bezig. Achter de schermen zijn we met acht acteurs, twee technici, een kleedster en een stagehand van het theater aanwezig. Front of house zijn er dan nog de licht- en geluidstechnicus. De zwevende schilderijtjes worden bijvoorbeeld simpelweg met veel mensen tegelijk bewogen. Je bent zó van elkaar afhankelijk. Dat is heel bijzonder bij deze voorstelling en geeft een hecht groepsgevoel. Je kan geen afspraak vergeten, want dan bestaat de kans dat iemand ergens vanaf valt. Elke voorstelling moet je dus op de toppen van je kunnen presteren. Het uur en kwartier dat de voorstelling duurt, is voor mijn gevoel in vijf minuten voorbij."

Magneten en klittenband

Jakop Ahlbom had de kennis van het goochelvak, en dus van een deel van de special effects, al in huis. Eind jaren negentig kwam hij in contact met goochelaar Woedy Woet en met zijn hulp bekwaamde hij zich in het vak. In *Vielfalt* was de regisseur al uitbundig in de weer met goocheleffecten. Het decor van *Horror*, met daarin flink wat special effects, bedacht Ahlbom samen met Douwe Hibma. Naast zijn eigen ideeën over de trucs en die van Hibma voor het decor maakte Ahlbom ook dankbaar gebruik van de props van Rob Hillenbrink. "De lopende hand was voor hem een flinke uitdaging", vertelt Vollebregt. "Die heeft namelijk een heel fijne structuur die draadloos moet worden be-

diend, terwijl hij vaak door bloed en water rijdt."

Ook het ronddraaiende hoofd is een pittige truc, waarbij het voor Hillenbrink even zoeken was hoe hij dat werkend kon houden. Vollebregt: "Behalve voor theater werkt Rob veel voor film. Daar gebruik je iets één keer en dan gooi je het weg. Bij ons moet het tourbaar zijn. Alles elke dag weer werkend krijgen was misschien wel de grootste uitdaging, zeker in het eerste seizoen. Omdat we een klein gezelschap met een beperkt budget zijn, gebruiken we daarbij goedkope en vooral herbruikbare materialen, zoals bijvoorbeeld magneten en klittenband. Een magneet maakt een onzichtbare verbinding en klittenband werkt supersnel." Als je erover nadenkt, begrijp je als toeschouwer opeens hoe dat boek tegen de muur blijft plakken en hoe al die schilderijen plotseling kunnen bewegen.

Honderden stoelen

Horror is gemaakt voor vlakkevloertheaters, waarbij het zicht op de meeste plekken goed is en er ook niet het risico bestaat dat het publiek vanaf balkons dusdanig zicht heeft dat het een truc kan ontmaskeren. Nu de voorstelling op een internationale tournee is in grotere zalen en klassieke schouwburgen, controleert de crew in elk nieuwe zaal zorgvuldig de zichtlijnen. Eerste technicus Tom Vollebregt: "Als je

vanaf boven of van de zijkant in de keuken annex badkamer kunt kijken zie je allerlei geheimen. En als je de rechterwand niet ziet met de klerenkast erin, gaat er veel aan je voorbij. Eerst stond deze helemaal haaks. Dat is behoorlijk ongunstig. In de tweede versie van het decor hebben we dat opengedraaid om betere zichtlijnen te hebben voor mensen die aan de zijkant zitten. Daar zit ook een zakelijk aspect aan. Opeens kun je honderden stoelen extra verkopen."

Noodscenario

Naast een minutieuze voorbereiding en perfecte cueing is ook misleiding een middel voor goede special effects, zoals bij de klassieke truc van het zwevende lijk. Het lijk van de stiefzus wordt afgedekt met een laken. Iemand tilt een puntje van het laken op en staart even bedroefd naar het hoofd. Als toeschouwer ben je geheel op die handeling gefixeerd. Daarna gaan laken en lijk zweven en blijkt het lichaam opeens verdwenen. Tijdens die eenvoudige handeling is er kennelijk al genoeg tijd geweest voor de actrice om weg te

komen. "Je gebruikt wat afleiding door spel, muziek, een black-out of een lichtje en dan is de truc gedaan", zegt Vollebregt. "Eigenlijk is het alsof we een film op het toneel doen. Maar bij een film kun je de camera stil zetten en de boel verbouwen. Wij moeten diezelfde illusie in een *split second* voor elkaar krijgen." Natuurlijk denk je als toeschouwer bij weer een black-out dat er wel een effect zal komen. Vollebregt: "Dat is de code van de voorstelling; die accepteer je als alles goed wordt uitgevoerd. En mocht er eens iets mis gaan dan hebben we voor elke scène een noodscenario.

Zo ging de zweeftruc een keer niet goed. Op dat moment waren er vier acteurs op het toneel. De andere vier waren elders bezig en ik lag onder het podium. Dan moet je razendsnel met *front of house* communiceren. Tijdens de ingelaste extra black-out konden we de voorstelling weer oppakken alsof er niks gebeurd was. Dan is die scène een beetje raar, maar kunnen we wel gewoon door met het verhaal." Achteraf bleek dat niemand iets had gemerkt. Zelfs met een enkel noodscenario werkt de houtje-touwtjehorror van Ahlbom magnifiek. <<